

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 489
מסכת גיטין פ"ו-קידושין ג'
בס"ד, ו' תשרי תשס"ט

◆ ברכות המילה של תינוק יתום

◆ דירות להשכרה לבנים בלבד

◆ מדוע בברית מילה מברכים שתי ברכות?

◆ עריכת חופה, בבית כנסת או באולם?

◆ קישוט מקום החופה

השבוע בגליון

◆ האכלת תולעי משי בשנת השמיטה

◆ אתרוגי חג הסוכות תשס"ט

◆ מדוע מקדשים בטבעת?

◆ ענידת הטבעת על יד ימין, סימן למזל

◆ אשה שהתקדשה בדג חסר קשקשים

◆ אין לקדש אשה בתבשיל בשר בחלב

◆ האם מותר לקדש אשה בספר תורה?

דבר העורך

מי יחיה?

עיניו כמעט עצומות כשהוא מסביר: "בית חולים הוא מקום שבו האדם אינו שולט אלא נשלט. אין לו יום ואין לו לילה. הוא משועבד לזמני הרופאים. אומרים לו מתי לקום, מתי לאכול ומה לאכול, מתי לעשות ומה לעשות. השוהה בבית חולים אינו חופשי, הוא מרותק. הוא לא שייך לעצמו, הוא שייך למערכת. הזמן עומד. אין יום ואין לילה. כשמגיע זמן השיעור הם מתעוררים לחיים! מתנתקים ממוסרות המחלה ונהיים בני חורין. אין לך בני חורין אלא מי שעוסק בתורה. עיניהם בורקות, רוחם עולצת ונפשם שמחה."

במילים אלה, פחות או יותר, השיב לי הרב אשר לבי שליט"א, כאשר ביקשתי ממנו לתאר את ייחודו של שיעור הדף היומי הנמסר על ידיו בבית הכנסת שבבית החולים בלינסון בפתח תקווה.

"אני נזכר", הוא מוסיף כשלהלוחית בעיניו, "בחולה שהשתתף בקביעות בשיעור, ובאחד הימים הוא נעלם. כעבור שבוע הגעתי לשיעור ולצערי הרב ראיתיו על כסא גלגלים, ורגליו כבר אינם עמו. הוא התגלגל לעברי ואמר: משעה עשר בבוקר אני כבר ממתין בבית הכנסת, מחכה לשיעור הדף היומי. הוא התוודע לעומק הרוחני שבלימוד הגמרא דווקא בין כתלי בית החולים, וכבר משעות הבוקר המתין לשיעור המתחיל ברבע לאחת."

דף ב/א נקנית בכסף

מדוע מקדשים בטבעת?

מבואר במשנתנו, כי אחת הדרכים לקדושי אשה היא, בכסף או בכל חפץ ששוויו אינו פחות מפרוטה. אולם, מנהג ישראל שהחתן מקדש את הכלה בטבעת בלבד (רמ"א אה"ע"ז סימן כ"ז סעיף א'). בעל "החינוך" (מצווה תקנ"ב) מטעים מנהג זה, כי הטבעת העומדת תמיד לנגד עיני האשה, תזכיר לה כי היא נשואה לאיש. מעניין לציין את דברי הגר"א (ביאור הגר"א שם), כי מנהג זה הוא על פי מה שכתב בתיקוני הזוהר (תיקון ה'), שטבעת הנישואין הסגורה מכל קצותיה רומזת לאשה שבנישואיה היא נאסרה על כל העולם [עיין "מקנה" סימן נ' סעיף א' ו"צפנת פענח" הלכות אישות פרק ג' הלכה א' שנימקו את ענין הטבעת מבחינה הלכתית].

סוג הטבעת: ברוב המקומות נהגו לקדש בטבעת זהב (מרדכי קידושין תפ"ח), אך יש שנהגו על פי הסוד, לקדש דווקא בטבעת כסף ("בן איש חי" א' שופטים ח'). ב"נתיבות שלום" (נתיב י"ד סעיף ה') מודגש, כי אם החתן רוצה לקדש בטבעת כסף, עליו להודיע זאת מפורשות לכלה, שאם לא כן, הקידושין לא יחולו, שהרי הכלה סבורה שהחתן יקדשנה כמקובל בטבעת זהב והסכמתה להתקדש לו ניתנה על דעת כך. כיום, נהוג לומר לכלה בטרם הקידושין, כי תסכים להתקדש גם אם הטבעת אינה שווה אלא פרוטה בלבד, כדי למנוע טעויות ואי הבנות.

ענידת הטבעת על יד ימין, סימן למזל: נוהגים שהחתן אוחז את טבעת הנישואין בידו הימנית ועונד אותה על ידה הימנית של הכלה, כאות וסימן להצלחה. אולם, אם הכלה נוהגת לענוד את טבעותיה על ידה השמאלית, אין להקפיד על כך ("באר משה" חלק ב' סימן ב').

מעשה בחתן שענד את הטבעת על ידה השמאלית של הכלה, וביקש לערוך את טקס הקידושין שנית, כדי לענוד את הטבעת על ידה הימנית. אולם, בעל "חיים ושלום" (שו"ת חלק ב' סימן י"ט) אמר לחתן, כי אם רצונו בכך - יבושם לו, אך יעשה זאת בצנעה, כדי שהרואים זאת לא יטעו לחשוב שקידושי אשה ביד שמאל אינם קידושין.

על איזו אצבע יש לענוד את הטבעת? מנהג ישראל לענוד את טבעת הנישואין על ה"אצבע" [הסמוכה לאגודל]. יש שכתבו ("כסא למלך" עמוד ל'), כי על פי הסוד יש לענוד את הטבעת על ה"אמה" [האצבע האמצעית], שעליה כורכים את רצועות התפילין. אולם, כאמור, השתרש המנהג לענוד את הטבעת על ה"אצבע".

עילוי נשמת

הבחור **ליאור בנימין ורדי** ז"ל
בן הר"ר ידידיה יבדלחט"א
נלב"ע ערב ראש השנה תשנ"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

אמנו מרת **פעסל רעכל וורנר** ע"ה
ב"ר אברהם יעקב ז"ל
נלב"ע י"א בתשרי תשנ"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחת וורנר שיחיו-אנטוורפן

עילוי נשמת

הר"ר **שמואל שמעלקא וסרמן** ז"ל
ב"ר יחיאל ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשל"ז
ומרת **חיה העניא וסרמן** ע"ה
ב"ר מנחם מאנעס ז"ל נלב"ע כ"ד באלול תשס"א
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידיו הר"ר יעקב וינוט ומשפ' שיחיו

נר ה'
נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרת **לאה נוימן** ע"ה ב"ר אברהם יהודה ז"ל
נלב"ע י"א בתשרי תשמ"א **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

"בן איש חי" (חלק ב' "סוד ישרים" סימן א') אף מטעים בששה נימוקים מדוע יש לענוד את הטבעת דווקא על ה"אצבע", ולהלן שניים מהם: **א.** מאחר שעל העדים להבחין היטב במעשה הקידושין, נהגו לענוד את הטבעת על ה"אצבע", שאינה מוסתרת על ידי חברותיה. **ב.** כאשר נצמיד את כפות הידיים, באופן ששני האגודלים יהיו סמוכים זה לזה, נמצא, כי ה"אצבע" היא ה**שביעית** במספר, דבר זה בא לרמז על **שבעת** ימי הברכות שחוגגים לחתן ולכלה לאחר נישואיהם.

דף ב/א וכמה היא פרוטה

קידושין בסיכת ראש

מבואר במשנה, כי לדעת בית הלל, סכום הכסף הזעום ביותר שאפשר לקדש בו אשה, הוא כשוויה של פרוטה שהוא המטבע הקטן ביותר שנהג בזמן חז"ל [מקור שיעור זה של פרוטה, כתב "אבני מילואים" סימן כ"ז ס"ק א'; כי "אולי זה בכלל שיעורין הלכה למשה מסיני"]. הרמב"ם מבאר (בפירוש המשניות), כי חתיכת כסף צרוף בגודל חצי שעורה, זהו שוויו של המטבע המכונה פרוטה. בימינו, מסיבות שונות ירד ערכה של מתכת הכסף, עד שכיום שוויה של חצי שעורה כסף צרוף, הוא אגורות בודדות.

יוצא איפוא, כי אדם יכול לקדש אשה בדבר בעל ערך פשוט כסיכת ראש, או אפילו בסוכריה קטנה. אולם, הסמ"ע (ח"מ סימן פ"ח ס"ק ב' ועיין ש"ך יו"ד סימן ש"ה ס"ק א' שהסכים לדבריו) מחדש, כי יתכן שדווקא בזמן חז"ל, כאשר גם בפרוטה אפשר היה לרכוש פירות, ניתן היה גם לקדש בה אשה. אולם, בזמנינו שכמעט אין מקום בעולם שמשתמשים באופן קבוע במטבעות ששוויין כה פחות, יש לעיין אם חלים הקידושין. ה"מקנה" (בקו"א סימן כ"ז ס"ק י"ט), מבאר את דבריו, כי כוונת משנתנו היא, **שבפחות** משווה פרוטה, ודאי שאי אפשר לקדש, אולם אם גם לשיעור פרוטה אין כל חשיבות ואי אפשר לרכוש בו חפץ, גם בו אין אשה יכולה להתקדש.

להלכה, פסק ה"חזון איש" (אהע"ז סימן ס"ו, יו"ד סימן קפ"ב), כפשטות דברי הראשונים וה"שולחן ערוך" (אהע"ז סימן כ"ז סעיף י') שגם בימינו אפשר לקדש אשה ב"שווה פרוטה".

דף ב/א גמר קיחה קיחה משדה עפרון

אשה שהתקדשה בדג חסר קשקשים

אחד האופנים בהם אדם רשאי לקדש אשה, הוא על ידי קניין כסף. כלומר: תמורת הכסף שהבעל מעביר לידי האשה, הוא מקדש [מייחד] אותה לעצמו. מבואר בסוגייתנו, כי המקור לקידושי אשה בכסף הוא מאברהם אבינו, שאמר לעפרון החתי בעת שרכש ממנו את מערת המכפלה (בראשית כג/א): **"נתתי כסף השדה קח ממני"**. מאחר שלשון "קיחה" נאמרה גם לגבי קידושין ככתוב (דברים כד/ה): **"כי יקח איש אשה"**, דרשו חז"ל, כי אפשר לקדש אשה גם בכסף.

לדרשת חז"ל, המשווה בין קידושי אשה למקחו של אברהם אבינו, נלווים דינים ופרטים הלכתיים נוספים הנלמדים מפרשת רכישת מערת המכפלה, כפי שיבואר להלן.

אין לקדש אשה בתבשיל בשר בחלב: מבואר במשנה (לקמן נו/ב), כי המקדש אשה בחפץ האסור בהנאה [כאשר מקור האיסור הוא מדאורייתא, "שולחן ערוך" אהע"ז סימן כ"ח סעיף כ"א], כגון, בפרי ערלה או בתבשיל בשר בחלב - לא חלו קידושיו, מאחר שנתנית חפץ האסור בהנאה, אינה נחשבת כהענקת דבר שווה ערך.

בעלי התוספות (עבודה זרה סב/א ד"ה "בדמיהן") מבארים, כי אף על פי שחפץ אסור בהנאה שייך לבעליו, ובמקרים מסויימים הם אף יכולים ליהנות ממנו [כגון אם פרי הערלה נשרף, מותר ליהנות מאפרו], מכל מקום, מאחר שאפשרות קידושי אשה בכסף נלמדת מפרשת רכישת מערת המכפלה, קידושין אלו פסולים, שכן, הכסף שנתן אברהם אבינו לעפרון, היה **ברשותו ובשליטתו** המוחלטת, ואילו בחפץ האסור בהנאה, אין לבעליו זכויות ממוניות מושלמות, שהרי אינו רשאי למכרו או להעניקו במתנה לאחר [עיין לקמן נו/ב בתוס' ד"ה "המקדש", שפירש באופן אחר].

עתה, יש לברר, האם כל חפץ שבעליו מנוע ממכירתו, אין הוא יכול לקדש בו אשה, או שמא יש לדון כל מקרה לגופו.

האם מותר לקדש אשה בספר תורה? מבואר בגמרא (מגילה כז/א, עיין ריב"ש סימן רפ"ה) וכך גם נפסק להלכה (רמב"ם הלכות תפילין, מזוזה וס"ת פרק י' הלכה ב'), כי עקב קדושתו של ספר התורה, אין למכרו אף לא לצורך מטרות נעלות, אלא אם כן המוכר זקוק לממון כדי ללמוד תורה או כדי לישא אשה. על פי זה יש לדון, האם מותר לאדם עשיר לקדש אשה על ידי שמעניק לה ספר תורה, או שמא, מאחר שאין לו רשות למכרו, לא יחולו הקידושין, כשם שקידושי אשה באיסורי הנאה אינם חלים.

בספק מעניין זה דנו הפוסקים, ואכן, היו שסברו, (עיין ב"שירי קרבן" ירושלמי נדרים פ"ה יט/א), כי כל חפץ שבעליו מנוע ממכירתו, אין אפשרות לקדש בו אשה. אולם, הפוסקים ("אחיעזר" חלק ג' סימן ע"ט, "אבן שתי" סימן פ"ד) דחו דעה זו, וחילקו בסברה יפה בין חפץ האסור בהנאה, לבין ספר תורה שאסור במכירה. שכן, איסור מכירת פרי ערלה נובע מכך שהתורה אסרה את ההנאה והשימוש בו, כלומר: זכותם הממונית של בעלי החפץ הוגבלה, וכתוצאה מכך, הם אינם יכולים למכרו או לקדש

לא מכבר התקיים סיום מפואר שנערך על ידי בית החולים בטוב טעם ובהדר, ובמהלכו נאם רבה הראשי של פתח תקווה, הגאון רבי ברוך שמעון סלומון שליט"א, אשר סיפר לקהל השומעים כי אחד מרבותיו נאלץ לעבור ניתוח לעת זקנתו אך אי אפשר היה להרדמו מפני מצבו. הוא אמר לרופאים: "אני זקוק לשעה הכנה לפני הניתוח - אחר כך תעשו מה שאתם רוצים!". וכך היה! הוא הכין עצמו ושקע בסוגיה עמוקה ולא הרגיש כלל בנעשה בכשרו.

החולים התרגשו ביותר למשמע הדברים והעידו כי גם הם גופם מרגישים את האושר הרוחני המשכח את צרותיהם ומרומם מיסוריהם.

במהלך הסיום כובד גם לשאת דברים מנהל בית החולים, ד"ר בועז תדמור, אשר ציין בהתרגשות את ההשפעה החיובית שיש לעובדת קיומו של שיעור גמרא בבית החולים, ורבים מוצאים בו עוגן וצרי. על משתתפי השיעור נמנים גם רופאים אשר מתכננים את סדר יומם כך שיוכלו להשתתף בשיעור.

אנשים המבקרים בבית החולים ומתוודעים לקיומו של שיעור ייחודי זה, מתרגשים ביותר, מתעוררים בנפשם להתחזק, ורבים מהם מצטרפים גם הם לקבוע עיתים לתורה במקומות מושבותיהם, מפני שבמקומות מסוג זה השחור והלבן מתחדדים, האמת והשקר מתבהרים במלא עוצמתם, הזוטות - מתאיידות, והדברים האמיתיים - מתבססים. הרואה אנשים במצב קשה מגייסים כוחות, שכולנו מתפללים כי אינם אחרונים, כדי לקבוע עיתים לתורה, אינו יכול שלא ליטול לעצמו לקח ומוסר ולהפנים את הדברים הלכה למעשה.

לקראת סיום נציין את בקשתו הנרגשת של יהודי לומד דף יומי קבוע, השווה בבית החולים בעקבות מחלה: "לומדי הדף היומי שבכל מקום, בני משפחה אחת המה, ולכן שטוחה בקשתי לעורר את לבבות לומדי הדף היומי בימים אלה, להתפלל על אחינו מלומדי הדף היומי הנתונים בצרה, שהקב"ה ירחם עלינו בתוך שאר חולי עמו ישראל.

תחל שנה וברכותיה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
תכתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פח/ב מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי הוא

במהרה בימינו

לכן אנו מתפללים "א-ל בנה ביתך בקרוב, **במהרה בימינו בקרוב**", שה'מהרה' יהיה לפי המהירות שלנו ולא לפי ה'מהרה' של הקב"ה שהוא 852 שנה... (ליקוטי בתר ליקוטי, חתן סופר).

דף צ/א אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שאלה לרבי אליעזר ושאלה לרבי יהושע

במסכת קידושין (לג/א) נאמר, שבן אלמנה אחד שאל את רבי אליעזר מה דינו של מי ששני הוריו מצווים אותו לשמשם בה בעת, את מי מהם יקדים לשמש. לאחר מכן בא אל רבי יהושע ושאלו מהו הדין כאשר ההורים גרושים הם.

אומרים בשם רבי יצחק אלחנן מקובנא: השואל לא שאל את רבי אליעזר את השאלה על אודות הורים שנתגרשו שכן מתלמידי בית שמאי היה (תוספות שבת קל"ב) ולדידם אין לגרש אשה ללא שיש בה ערות דבר, שאז ודאי יש להקדים את כבוד האב... (אמירה יפה, רנה).

דף צ/א אפילו הקדיחה תבשילו מי יאכל את התבשיל הקודח?

היתכן? בבבלי כך לגרש, בבבלי שהקדיחה תבשילו?

נראה שאין זה אלא לשון מושאל. במקומות אחדים משתמשים חז"ל בלשון זו, 'הקדיח תבשילו' למי שיצא לדרך רעה (ראה ברכות י"ב וסנהדרין ק"ג). אף כאן לזו הכוונה, כאשר היא יוצאת לדרך רעה ומחנכת את ילדיו בדרך רעה זו - עליו לגרשה (אמירות חכמה).

ויש שאמרו: מדובר בזו שכאשר הקדיחה תבשילו נטלה לעצמה את החלק שלא נשרף, ואת השרוף שיירה לו; אשה שכזו מצווה לגרשה... (הזהרו בכבוד חבריכם).

דף צ/ב כל המגרש אשתו ראשונה אבר מלאכותי

ביאר רבי יהושע'לי מקוטנא: זיווג ראשון הוא מן השמים, כאמור בגמרא (סוטה ב/ב). האשה עצם מעצמיו של האדם. לכן גירושיהם קשים הם. אולם זיווג שני הוא בבחינת 'הוספת אבר'. כאשר סובל אדם מאבר מלאכותי אין כל קושי בהפרדתו...

דף צ/ב כל המגרש אשתו ראשונה מפורש בפסוקים

מסקנת הגמרא שבזיווג ראשון "שנאו המשלח", כאמור בפסוק "על כי העיד ה' בינך ובין אשת נעורך", ואילו בזיווג שני אפשר לגרש מפני שנאה. **הגר"א** מוילנא הצביע על הפסוקים בפרשת גירושין האומרים זאת במפורש: "כי יקח איש אשה... והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר ושלחה מביטו...". הגירושין הראשונים היו מפני דבר ערוה, ובהמשך נאמר - "ויצאה

בו אשה. לעומת זאת, כאשר חז"ל תקנו שלא ימכרו ספר תורה, ודאי שלא התכוונו להגביל בכך את זכותם הממונית של בעליה, אלא הורו לו את דרכי הכבוד והיראה באשר לחפץ הקדוש שבידיו. לפיכך, המקדש בספר תורה חלו קידושיו, שהרי העניק לאשה חפץ שנמצא בבעלותו המוחלטת.

קידושי אשה בדג ללא קשקשים: חתן צעיר, שקידש את אשתו בדג, התייצב לפני בעל "מחנה חיים" ושאל, אם עליו לשוב ולקדש את אשתו. "לאחר הקידושין", סיפר החתן, "גילינו, שהדג נטול סנפירים וקשקשת, ולפיכך, אסור למוכרו, כדברי המשנה (שביעית פרק ז' משנה ג'), שאסור לסחור בדברי מאכל שאינם כשרים [כאשר הם מיועדים לאכילה]". על כן יש לדעת, אם משום כך לא חלו הקידושין, כפי שאינם חלים כאשר הבעל מקדש את אשתו בחפץ שאסור בהנאה.

בעל "מחנה חיים" (חלק ב' סימן כ"ה) הכריע, כי אין הוא צריך לחזור ולקדש את אשתו, זאת, על פי הסברה המבוארת לעיל, כי גם חפץ שבעליו מנוע ממכירתו, נחשב ברשותו ובשליטתו, שהרי המגבלה שהוטלה על מכירתו היא חיצונית, ואינה נובעת מחסרון כל שהוא בזכויותיו הממוניות של הבעלים [עיי"ש שהתיר מטעמים נוספים].

דף ב/ב אתרוג שוה לאילן

האכלת תולעי משי בשנת השמיטה

מבואר בסוגייתנו, כי השנה שבה חנט פרי האתרוג, נחשבת כשנת גידולו. לפיכך, אתרוג שחנט בשנה השישית לשמיטה, אינו קדוש בקדושת שביעית, אף על פי שנקטף בשנת השמיטה. אולם, אתרוג שחנט בשביעית, הרי הוא קדוש בקדושת שביעית, גם אם הוא נקטף לאחר שנת השמיטה [מהי חנטה? או שהגיע לשליש גידולו, או שניכר הפרי אחר נפילת הפרח. עייין רש"י ותוספות ראש השנה יב/ב, רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד' הלכה ט' ועוד].

אתרוגי חג הסוכות תשס"ט: על פי זה, לכאורה, האתרוגים הנרכשים בימים אלה לקראת חג הסוכות הבעל"ט יהיו קדושים בקדושת שביעית, גם אם לקיטתם תהיה לאחר סיום שנת השמיטה, כיון שהם חנטו בשנת השמיטה. אולם, כפי שיבואר להלן, לדעת חלק מן הפוסקים, אין האתרוגים הללו קדושים בקדושת שביעית, אף אם הם חנטו בשמיטה עצמה.

האכלת תולעי משי: מגדלי תולעי משי שהתגוררו בארץ ישראל, פנו אל המהרי"ט בשאלה מעניינת: תולעי המשי שהם מגדלים, ניזונים ממאכל עלי עץ התות, ועתה הם דורשים לדעת האם גם בשנת השמיטה הם רשאים לספק עלי תות לתולעיהם, שכן, תלישת עלי התות המכסים על הפרי בעת גידולו, גורמת לפרי להתייבש ולנשור מן העץ טרם זמנו, ויש בכך משום איבוד פירות שביעית בידים. המהרי"ט (שו"ת חלק א' סימן פ"ג) חידש בתשובתו, כי דווקא אילן שניטע לצורך הנאת בני אדם קדוש בקדושת שביעית, ומאחר שעצי התות ניטעו על ידם לצורך האכלת תולעי המשי בלבד, אין העלים קדושים בקדושת שביעית, ואף את התותים עצמם אפשר להגיש לפניהם כמאכל.

ניטעת עצי אתרוג לצורך מצוות ארבעת המינים: לפי פסקו של המהרי"ט, גם האתרוגים שחנטו בשמיטה אינם קדושים בקדושת שביעית, שהרי עצי האתרוג לא ניטעו לצורך אכילת הפרי, אלא לצורך קיום מצוות נטילת ארבעת המינים ואם כן לא חלה עליהם קדושת שביעית (עייין "משמרת להבית" שבבית הרידב"ז כב/א, "מנחת שלמה" סימן ק"ח).

משלוח אתרוגי ארץ ישראל לחו"ל: זאת, ועוד: לפי שיטת המהרי"ט, מותר גם לשלוח אתרוגים מארץ ישראל לחו"ל. אמנם מבואר במשנה (שביעית פרק ו' משנה ה'), שאסור להוציא מארץ ישראל פירות שקדושים בקדושת שביעית, אולם, כאמור, לדעת המהרי"ט שאין קדושה על האתרוגים, גם אין כל מניעה לשגרם לחו"ל.

הלכה, פוסקים אנו כדעתו של בעל "פאת השולחן" (סימן כ"ה סעיף ז'), אשר חלק על דעתו של המהרי"ט וסבר, כי מחשבת הנוטע את האילן אינה יכולה להפקיע את קדושת השביעית מגידולי קרקע הראויים למאכל אדם.

דף ד/א דבני בנים הרי הן כבנים

ברכות המילה של תינוק יתום

גמרתנו מביאה את הכלל המפורסם: "בני בנים הרי הם כבנים", כלומר: גם נכדיו של אדם נקראים בניו. לפיכך, אדם שמתו בניו והניחו אחריהם בנים, קיים מצוות "פרו ורבו", שהרי נכדיו נחשבים כבניו (רמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו הלכה ה'). זאת, ועוד: הסב גם מצווה ללמד תורה את נכדיו, שנאמר (דברים ט/ט): "והודעתם לבניך ולבני בניך" (קידושין ל/א, רמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"א הלכה ב').

דירות להשכרה לבנים בלבד: מעשה בסב עשיר שהלך לעולמו והניח אחריו צוואה בה הורה, כי נכסיו יעמדו להשכרה ודמי השכירות ינתנו להקדש. הנפטר לא הותיר מאומה לבניו, אך כתב בצוואתו, כי הם רשאים לשכור את נכסיו תמורת מחצית מדמי השכירות המקובלים. נכדיו של

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
אימייל: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

הנפטר בקשו גם הם לנצל סעיף זה של הצוואה, לאור הכלל "בני בנים הרי הן כבנים"... אולם, הרא"ש (כלל פ"ב סימן ג') הכריע, כי מאחר שאין דרך בני אדם לכנות את נכדיהם "בנים", ודאי לא התכוון הסב לנכדיו, כי אם לבניו בלבד.

את מי יש לכבד בברכות הברית? ברית מילה של תינוק יתום, עוררה שאלה הלכתית מעניינת שהתגלגלה אל הגרע"א. כאשר אבי התינוק אינו נוכח בברית המילה, שמורה הזכות לברך את ברכות הברית ל"תופס התינוק" - הסנדק ("טור" ורמ"א י"ד סימן רס"ה). אולם, במקרה זה, סבו של התינוק, שגם היה המוהל, ביקש ליטול זכות זו לעצמו.

מדוע בברית מילה מברכים שתי ברכות? הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל הכריע (שו"ת מהד"ק סימן מ"ב) כי יש לכבד את הסב בברכות המילה. את הכרעתו מסביר הגרע"א בסברה מעניינת, כלהלן. כידוע, לפני עשיית מצווה מברכים ברכה אחת. אולם, בעת הכנסת תינוק בבריתו של אברהם אבינו מברך האב שתי ברכות: **א.** "ברוך... וציוונו על המילה". **ב.** ברוך... להכניסו בבריתו של אברהם אבינו". בטעם הדבר מברך ה"לבוש" (י"ד שם, מובא ב"בית יוסף" על ה"טור" בשם "אבודרהם"), כי הברכה הראשונה היא על עצם מצוות המילה, ואילו הברכה השנייה נועדה לשבח ולהודות לקב"ה על המצוות הרבות שבהן זכה האב עם הולדת בנו, כגון: ללמדו תורה, להשיאו אשה ועוד. לפיכך, מאחר שגם על הסב מוטל ללמד את נכדו תורה, וכמו כן הוא מל את התינוק ועל כן הוא נחשב כשליח בית דין לקיום מצוות המילה, ואף אמרו חז"ל כי "בני בנים הרי הם כבנים", על כן, זכות הברכה שמורה לו.

דף ה/ב חופה שגומרת

עריכת חופה, בבית כנסת או באולם?

סדר הנישואין מורכב משני חלקים. תחילה, מקדש החתן את הכלה - "אירוסין" בלשון חז"ל, לאחר מכן הוא נושא אותה לאשה. עוד לפני הנישואין מוגדרת המאורסת כאשת איש שאסורה על כל העולם, אך הלכות רבות האמורות לגבי בעל ואשה, אינן חלות אלא לאחר הנישואין, כגון: החיוב לפרנסה, ועוד. הגמרא בסוגייתנו אומרת, כי הנישואין נעשים על ידי "חופה", המסמלת את פריסת חסותו של החתן על הכלה, ובכך היא נעשית כאשתו לכל דבר.

כיצד עורכים חופה? מנהג האשכנזים שהחתן מכסה את הכלה בהינומה, ולאחר מכן מובילים אותם אל החופה, בה פורסים יריעה מעל החתן והכלה, ולאחר מכן נוהגים להתייחד בחדר יחוד (ב"ח סימן ס"א סעיף א'). מנהג זה נובע מן הרצון לקיים את כל שש השיטות הקיימות לגבי האופן המדוייק שבו יש לערוך את החופה (עיי' "שולחן ערוך" אה"ע"ז סימן נ"ה סעיף א'): **א.** שהחתן יביא את הכלה לרשותו (ר"ן כתובות ד/א). **ב.** שהחתן והכלה יתייחדו יחדיו (רמב"ן כתובות שם). **ג.** שהחתן והכלה יתייחדו בביתו של החתן (רמב"ם הלכות אישות פרק י הלכה א'). **ד.** שהחתן והכלה יכנסו למקום שקושט במיוחד לצורך האירוע ("עיתור" הלכות ברכת חתנים חלק ב'). **ה.** שיפרסו טלית מעל ראש החתן והכלה, או שיניחו את קצה טליתו של החתן מעל ראש הכלה (מאירי כתובות ז/ב). **ו.** שיכסו את פני הכלה בהינומה. לעומת זאת, בחלק מקהילות ספרד אין החתן והכלה נוהגים להתייחד בחדר ייחוד ("תעלומות לב" חלק ג' נ"ז).

יש לציין כי לדעת בעל "בית מאיר" (נ"ה א'), מעיקר הדין אין כל מחלוקת כיצד עורכים חופה, אלא הדבר תלוי במנהגו של כל מקום ומקום, וכל צורה שנהגו לערוך בה את הנישואין כדת משה וישראל נקראת "חופה".

חופה בלי כלונסאות: כדי שמקום החופה ייחשב כביתו של החתן שאליו הוא מכניס את הכלה, יש שכתבו כי מן הראוי לקבוע בקרקע את כלונסאות החופה, כדי לשוות לה קביעות ("אמרי דוד" סימן כ"ט). אולם, בעל "אגרות משה" (שו"ת, אור"ח חלק ד' סימן ע') כתב, כי אין צורך להקפיד על כך ואף הוסיף כי אם אין כלונסאות לחופה, יחזיקו ארבעה אנשים את היריעות ויקיימו את החופה.

קישוט מקום החופה: יש הנוהגים לקשט את מקום החופה וליפותו, כדברי הזהר הקדוש (תרומה סקס/א) שכתב, כי כן ראוי לנהוג על פי דרך הסוד, משום שהקמת בית בישראל, כמוה כהשראת השכינה ועל כן ראוי לכבד ולקשט את המקום. בעל ספר "חיים ושלום" (חלק ב' סימן כ"ח) הוסיף, כי מקשטים את המקום כדי שהקהל יכבד את המעמד ויעמוד על רגליו. כמו כן, יש להזהר מעישון ומקלות ראש בשעת החופה, שהיא שעה גדולה ומיוחדת ("שולחן העזר" חלק ב' עמוד ל"ב).

מקום עריכת החופה: בתקופת הראשונים נהגו לערוך את החופות על בימת בית הכנסת (מהרי"ל הלכות נשואין). אולם כאשר הנוצרים הנהיגו [בשנת ה' אלפים ש'] לערוך את נשואיהם בבית תיפלותם, פסקו לערוך חופות בבית הכנסת, כדי שלא לנהוג כמנהגם (מהר"ם ש"ק סימן פ"ז). אולם, בקהילות ארצות המזרח, בהן לא שלטו הנוצרים, המשיכו לערוך את החופות בבית הכנסת ללא חשש. במצרים אף תקנו, שלא יערכו חופות אלא בבית הכנסת או בבית החתן, כדי למנוע עריכת חופות בבתי מלון ובבתי קפה, מקומות בהם מצוייה הוללות (נהר מצרים" הלכות קדושין אות י"ד).

מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות... - הגירושין השניים היו מפני שנאה בלבד (פנינים משולחן הגר"א, כי תצא, עיי"ש עוד).

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג שלמה בכרך שליט"א
ביהכ"ס נר אליהו - חדרה
לרגל הולדת הבת

הרה"ג יצחק בצרי שליט"א
ביהכ"ס מנחת יהודה - ירושלים
לרגל הולדת הבת

הרה"ג אברהם הרציג שליט"א
ביהכ"ס קצין - רעננה
לרגל הולדת הבת

הרה"ג אברהם קולפ שליט"א
ביהכ"ס הגדול ע"ש קדושי השואה - קרית טבעון
לרגל הולדת התאומים

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

עילוי נשמות

הרה"ג ר' **הלל מדליה ז"ל**
ב"ר שמריהו יהודה לייב ז"ל
נלב"ע י' בתשרי תשל"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמות
הר"ר **שמחה גרין ז"ל**
ב"ר משה ז"ל נלב"ע י' בתשרי תשנ"ח
ומרת **שושנה רייזי פוקס ע"ה**
ב"ר מנחם הכהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשמ"ט
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידיו
ר' **משה וחיה גרין שיחי' - רעננה**

לעילוי נשמות
הר"ר **מרדכי אריה סבר (שינפלד) ז"ל**
ב"ר משה ז"ל נלב"ע ט' בתשרי תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו
הר"ר **דב סבר שיחי' - ב"ב**

לעילוי נשמות
מרת **טויבע חוה קנופף ע"ה**
ב"ר חנוך העניך ז"ל
נלב"ע י"א בתשרי תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו